

**INDIRA GANDI BOSHCHILIGIDAGI HUKUMAT DAVRIDA HINDISTON
MILLIY KONGRESSI VA OPPOZITSION PARTIYALAR O'RTASIDAGI
ICHKI SIYOSIY KURASH TA'SIRIDA MAMLAKATDA
MARKAZLASHUVNING KUCHAYISHI**

Yuldosheva Bibirajab Mirjonovna

BuxDU dotsent v.v.b t.f.f.d.(PhD)

Tel.: +998-90-299-70-99

Mexmonov Bexruz Alisherovich

BuxDU Tarix ta'lim yo'nalishi magistranti.

Tel.: +998-91-441-17-33

bekhruzmehmonov@gmail.com

Aslonov Axmadjon G`ani o`g`li

BuxDU Tarix ta'lim yo'nalishi magistranti.

Tel.: +998-99-459-45-76

Ahmadjonaslonov564@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola ishida bosh vazir Indira Priyadarshni Gandi hukumati davrida Hindiston tarixida amalga oshirilgan iqtisodiy, ijtimoiy islohotlarning borishi bilan bir vaqtning o'zida milliy xavfsizlik va barqarorlikni saqlab qolishga harakatlar, Hindiston Milliy Kongressi rahbariyati ichida lavozimni su'iste'mol qilish va korrupsiyaga berilish holatlari, ish tashlash va siyosiy maydondagi hokimiyatni saqlab qolish istagidagi kurashlar, repressiv siyosat oqibatlari, hukumatning oshib borayotgan ichki siyosiy bosim ta'sirida aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlashga qaratilgan harakatlari natijasida yuz bergan o'zgarishlar tendensiyasi tahlil qilinadi. Maqolani yozish jarayonida ilmiy izlanishlar olib borishning tarixiylik, obyektivlik va xolisonalik, analiz va sintez, tizimlilik, qiyosiy tahlil, konkretlashtirish, mantiqiylik metodlaridan foydalanib ish ko'rildi. Ushbu maqolaning tarkibiy qismlari sifatida annotatsiya, kalit so'zlar, kirish, asosiy qism, xulosa va adabiyotlar ro'yxati keltirilgan.

Kalit so'zlar: Indira Gandi, mitinglar, Bombay, Milliy Kongress, senzura, Morarji Desay, Janata partiyasi, demografik inqiroz, manifest, "tinch revolyusiya", Sanjay Gandi, liberallashtirish, natsionalizasiya siyosati, Jorj Fernandes, yoshlar qanoti, 5 punktli dastur, "ixtiyoriy sterillashtirish", anti-kongresschilik harakati, "Birlashgan Kongress uyushmasi", "Bxaraya lokdal", "Sosialistik partiya", Janata alyansi, Bxaratiya Jana Sangh, Kongress oppozitsiyasi, Charan Sinx, Bxaratiya Kranti Dal partiyasi, Jay Prakash Narayan, Janata ittifoqi, "demokratiya va diktatura", Jagjivan Ram, Hemvati Nandan Bahuguna, Nandini Satfati, "Demokratiya uchun Kongress", favqulodda holat, Raj Nareyn, Atal Bihari Vajpayi, Mahatma Gandi,

Yashvantrao Chavan, Chikmagalur saylov okrugi, Choudxari Charan, “Hindiston havo yo‘llari”, millatchilar, sosialistlar, Rashtriya Svayamsevak Sangh, Sayid Abdulloh Buxoriy, 10 bandli dastur.

Аннотация: В этой статье правительство премьер-министра Индиры Приядаршми Ганди в ходе экономических и социальных реформ, реализованных в истории Индии, наряду с усилиями по поддержанию национальной безопасности и стабильности, злоупотреблением служебным положением и потворством коррупции внутри руководства Индийского национального конгресса. ситуации, забастовки и борьба за сохранение власти на политической арене, последствия репрессивной политики, под влиянием возрастающего внутривластного давления правительства население социально анализируется тенденция изменений, произошедших в результате действий, направленных на поддержку. В процессе написания статьи использовались методы историчности, объективности и объективности, анализа и синтеза, системности, сравнительного анализа, конкретизации, рациональности научного исследования. Аннотация, ключевые слова, введение, основная часть, заключение и список использованной литературы представлены как составляющие статьи.

Ключевые слова: Индира Ганди, митинги, Бомбей, Национальный конгресс, цензура, Морарджи Десаи, партия Джаната, демографический кризис, манифест, «мирная революция», Санджай Ганди, либерализация, политика национализации, Джордж Фернандес, молодежное крыло, программа из 5 пунктов». Добровольная стерилизация», Антикongressовское движение, «Ассоциация Объединенного Конгресса», «Бхарая Локдал», «Социалистическая партия», Альянс Джаната, Бхаратия Джана Сангх, Оппозиция Конгресса, Чаран Сингх, Партия Бхаратия Кранти Дал, Джей Пракаш Нараян, Джаната Альянс, «Демократия и диктатура», Джагдживан Рам, Хемвати Нандан Бахугуна, Нандини Сатфати, «Конгресс за демократию», Чрезвычайное положение, Радж Нараин , Атал Бихари Ваджапай, Махатма Ганди, Яшвантрао Чаван, округ Чикмагалур, Чоудхари Чаран, «Индийские авиалинии», националисты, социалисты, Раштрия Сваямсевак Сангх, Сайед Абдулла Бухари, программа из 10 пунктов.

Annotation: This article analyzes the trends in changes that occurred as a result of the economic and social reforms implemented in the history of India during the government of Prime Minister Indira Priyadarshini Gandhi, along with attempts to maintain national security and stability, cases of abuse of power and corruption within the leadership of the Indian National Congress, strikes and struggles to maintain power in the political arena, the consequences of repressive policies, and the government's efforts to provide social support to the population under the influence of increasing

internal political pressure. In the process of writing the article, the following methods of scientific research were used: historicity, objectivity and impartiality, analysis and synthesis, systematicity, comparative analysis, concretization, and logic. The components of this article include an annotation, keywords, introduction, main part, conclusion, and a list of references.

Key words: Indira Gandhi, rallies, Bombay, National Congress, censorship, Morarji Desai, Janata Party, demographic crisis, manifesto, "peaceful revolution", Sanjay Gandhi, liberalization, nationalization policy, George Fernandes, youth wing, 5-point program." Voluntary Sterilisation, Anti-Congress Movement, United Congress Association, Bharatiya Lokdal, Socialist Party, Janata Alliance, Bharatiya Jana Sangh, Congress Opposition, Charan Singh, Bharatiya Kranti Dal, Jai Prakash Narayan, Janata Alliance, Democracy and Dictatorship, Jagjivan Ram, Hemwati Nandan Bahuguna, Nandini Satphati, Congress for Democracy, Emergency, Raj Narain, Atal Bihari Vajpayee, Mahatma Gandhi, Yashwantrao Chavan, Chikmagalur District, Choudhary Charan, Indian Airlines, Nationalists, Socialists, Rashtriya Swayamsevak Sangh, Syed Abdullah Bukhari, 10-point programme.

Kirish. Indira Gandhi boshchiligidagi Hindiston Milliy Kongressi (HMK) va muxolifat partiyalari o'rtasidagi ichki siyosiy kurash uning bosh vazir bo'lgan davrida (1966-1977 va 1980-1984) mafkuraviy to'qnashuvlar, demokratik me'yorlarga qarshi kurashlar va muhim voqealar bilan kechdi. Bu Hindistonning o'ziga xos siyosiy manzarasini shakllantirgan. Shu o'rinda, amaldagi hukumat rahbarini u bilan muxolifatdagi partiyalar doimiy ravishda Indira Gandhi siyosatiga qarshi chiqib, uni avtoritarizm va demokratik institutlarga putur yetkazishda aybladilar. Uning rahbarligi hokimiyatning markazlashuvi, demokratik me'yorlar bilan qarama-qarshilik va birlashgan muxolifatning kuchayishi bilan ajralib turardi. Indira Gandhi davrida Hindiston siyosiy sahnasida HMK va oppozitsiya o'rtasidagi kurash keskinlashib, avtoritar boshqaruv uslubiga nisbatan norozilik kuchaydi. Favqulodda holat e'lon qilinishi va fuqarolik huquqlarining cheklanishi hukumat va oppozitsiya o'rtasidagi qarama-qarshilikni chuqurlashtirdi. Ushbu ichki kurash natijasida oppozitsiya birlashib, 1977-yilgi saylovlarda Indira Gandining hukumatini mag'lubiyatga uchratishga muvaffaq bo'ldi. Bu davr Hindiston demokratiyasining zaiflashgan va qayta tiklangan bosqichlaridan biri sifatida tarixda qolgan. Shuningdek, bu davrda joriy qilingan Favqulodda vaziyat (1975-77) Hindiston siyosatidagi avtoritarizm va demokratik qarshiliklar o'rtasidagi ziddiyatni anglatuvchi hal qiluvchi daqiqa bo'lib tarixda qolganligi ham bejizga emas. Bu davr Hindistonning siyosiy tuzilishini sezilarli darajada o'zgartirib, koalitsiya siyosatining kuchayishiga va muxolif partiyalar qarshiligiga olib kelganligi bilan ham ahamiyatli.

Tadqiqot natijalari. Mamlakatdagi mavjud vaziyatdan kelib chiqib, amaldagi

hukumat qashshoqlikning turli ko'rinishlarini kamaytirishga yordam beradigan uy-joy, toza suv, sog'liqni saqlash, transport, erta ta'lim va bolalarni parvarish qilish, malaka va bandlik kabi sohalarga uzoq muddatli investitsiyalar kiritdi. Hind xalqini kambag'alchilikdan chiqarish to'g'risidagi va'dalarini bajarish uchun Indira Gandi sanoatning bir qancha tarmoqlarini, shu jumladan, ko'mir qazib chiqarish, yangi yer islohotini va yangi soliq siyosatini amalga oshirdi. Bu islohotlar mamlakat ahvolini og'irlashtirib yubordi. Yirik yer egalari tomonidan bu islohot rad etildi. Boy hindlar yangi soliqlarni to'lashdan yashirindilar, bu esa biznesni yashirin holatga o'tishiga olib keldi. Bu esa avvalo, kambag'al xalqqa jabr keltirdi. Narx-navo o'sdi. Davlat qarzi 2 milliard dollarni tashkil etdi. Natijada o'simlik yog'i, benzin, va hatto qog'oz sotib olish qisqardi. 1974-yilda iqtisodda ahvol juda og'irlashdi. Sanoat mahsulotlari qisqardi, oziq-ovqat kamchiligi kelib chiqdi. Pulning qadrsizlanishi 30 foizni tashkil etdi¹. Xalq noroziligi kuchaydi. Ish tashlashlar, mitinglar boshlandi. Hindistonning sanoat va moliyaviy poytaxti Bombeyga bir yilda 12 mingta ish tashlash sodir bo'ldi. Ayniqsa, temiryo'l ishchilarining umummilliy ish tashlashida 1 milliondan ortiq kishi qatnashdi. 60 mingdan ortiq temir yo'l ishchisi qamaldi. 1974-yilning oxiriga kelib Indira Gandi hukumati o'z obro'sini yo'qotdi. Mamlakatning turli burchaklarida hukumatga qarshi chiqishlar bo'ldi.

Hindiston Milliy Kongressi rahbariyati ichida lavozimni su'iste'mol qilish va korrupsiyaga berilish holatlari qayd etildi. 1975-yil iyunda Indira Gandi siyosatiga qarshi bo'lgan minglab kishilar hibsga olindi, matbuotda senzura paydo bo'ldi. Iyulda ko'pchilik siyosiy partiyalar ta'qiqlandi va parlament Indira Gandining favqulodda vakolatini tasdiqladi. Muxolifat partiyalar Morarji Desay yetakchiligidagi Janata partiyasiga birlashdi. Mamlakat fuqarolar urushi yoqasiga kelib qoldi. 1976-yili umumxalq saylovlari orqaga surildi. 10 minglab kishilar-talabalar, advokatlar, jurnalistlar hibsga olindilar. Ish tashlashlar, mitinglar ta'qiqlandi. Ish haqlari berilmadi. Bu tanqidlarga qarshi Indira Gandi 20 punktdan iborat iqtisodiy islohotlarni e'lon qildi². Bu manifestni asosiy qismi narx-navolarni kamaytirish va'da qilindi.

Odamlar favqulodda ahvol o'z natijasini berdi, deb o'ylamasliklari uchun uni "tinch revolyusiya" deb atadilar. Sanoat 1975-yilda 6 foizga, keyingi yil esa 10 foizga o'sdi. Mamlakat eksporti oshdi. Mamlakatda pulni qadrsizlanishining oldi olindi. Bir oy ichida guruch va boshqa zarur oziq-ovqat mahsulotlarining narxi 5 foizga kamaydi. Mamlakat temir yo'l harakati ham yaxshi ishlay boshladi. Hamma yerda va hamma sohada favqulodda ahvolning e'lon qilinishi sezilarli darajada o'z natijasini ko'rsatdi. Bosh vazirning kichik o'g'li Sanjay Gandi rahbarlik lavozimlarida ishlamas-da, onasining yordami bilan siyosatda ancha tanilib qoldi. Hukumat tomonidan nazorat ostidagi ommaviy axborot vositalari uning shaxsini ulug'lab yuborgan edi. Sanjay

¹ Каландарова М.С. Ровесница Октября: штрихи к портрету Индиры Ганди // Проблемы развития современного мира. – М.: Наука, 2000. – С.45.

² Синхараджа Т.Д. Индия история страны. – М.: Эскмо, 2010. – С.295.

televezor ekranlarida, ayniqsa, radioda tez-tez chiqib turar edi. U bir-biriga qarshi ikkita davlat eshittirishini olib borar edi. Biri tug'ilishni sun'iy kamaytirishni targ'ib etuvchi dastur bo'lsa, ikkinchisi yomg'irdan so'ng qo'ziqorinday bir kechada paydo bo'layotgan pastqam uychalarga qarshi kurashdan iborat edi. Xalq tomonidan bu shaxsiy hayotga tahdid, an'anaviy va diniy urf-odatlarini buzish, deb baholandi. Indira Gandining xalq turmush tarzini yaxshilash va uni demografik inqirozdan qutqarishga mo'ljallangan choralari teskari natija berdi. 1975-yil 1-iyul kuni Indira Gandi hukumati 20 punktdan iborat davlat dasturini e'lon qildi. Bu dastur 10 punktli dasturning davomi edi. Ularning ichida eng asosiylaridan biri hayot uchun muhim bo'lgan tovarlar narxlarini pasaytirish, berilgan erlarning oshig'ini zamindorlardan tortib olib, kambag'allarga berishdan iborat edi. O'z navbatida xususiy mulkchilik ta'sir doiralari liberallashtirish choralari ko'rildi. Hukumat natsionalizasiya siyosatini boshqa davom etmasligini e'lon qildi.

1976-yili Indira Gandining hukumati Hindiston konstitusiyasiga 42-o'zgartirishni kiritdi. Unga ko'ra Hindiston "Suveren demokratik respublika" deb ataladigan bo'ldi³.

Avvalgidek, yangi dasturni amalga oshirishda qator qiyinchiliklar yuzaga keldi. Ya'ni qishloqlardan tortib, yirik xususiy korxonalarigacha bu kelishmovchilik etib bordi. Muxolifatchilardan biri – socialistlarning lideri Jorj Fernandes Indira Gandiga qarshi kurashga barchani chorladi. Hukmron partiyaning ichida ham kelishmovchiliklar yuzaga keldi. Bunga, asosan, partiyaning ichidagi yoshlar qanoti sababchi edi. Sanjay Gandi o'z onasining siyosatini ayrim jabhalarini qoraladi. U Hindiston Milliy kongressi ichidagi kadrlar masalasini hal qilar, hukumatda hech qanday lavozimda ishlamas-da, o'z ta'sirini o'tkaza olar edi. Hukumatda o'ziga kerakli bo'lgan kishilarni o'tkaza olar va lavozimidan ozod eta olish kuchiga ega edi. Indira Gandi esa uni qo'llab-quvvatlar edi.

Sanjay Gandi 5 punktli dasturni olg'a surdi. Uning asosiy ma'nosi aholining ko'payishi darajasini oldini olishni iborat bo'lib, aholi demografiyasini nazorat qilishdan iborat edi. Uning ustiga "ixtiyoriy sterillashtirish" siyosatiga qarshi chiqishlar bo'lib o'tdi. Ya'ni yirik shaharlarda qashshoq aholini uy-joylaridan mahrum qilish odatiy hol bo'lib qoldi. Bularning barchasi Hindiston Milliy kongressi partiyasini yemira boshladi. 1977-yil yanvar oyida Indira Gandi hukumati parlamentga saylov chaqirig'ini e'lon qildi. Saylovda ko'proq ovoz olish maqsadida hukumat turmularidan ko'p siyosiy maxbuslarni ozod etdi. Ozod etilgan siyosiy mahbuslar oppozitsion partiyalar oldida birlasha boshladilar. Narayan boshchiligidagi "Janata partiya" anti-kongresschilik harakatini boshlaydi. Uning tarkibiga "Birlashgan Kongress uyushmasi", Jana Sangh, "Bxaraya lokdal" (Hindiston xalq partiyasi) va "Sosialistik partiya"lar kirdi.

³ Измайлов И. Индира – дочь Инду // Вокруг света, 2007, № 8. – С.18.

1977-yilda, favqulodda holatni ikki marotaba uzaytirgandan so‘ng, Indira Gandhi saylovchilarga o‘z hukmronligini tasdiqlash imkoniyatini berish uchun saylovlarni tayinladi. Ehtimol, u senzurdan o‘tgan matbuot u haqida yozgan narsalarni o‘qib, o‘zining mashhurligini qo‘pol ravishda noto‘g‘ri baholagan bo‘lishi mumkin⁴. Unga oppozitsiya partiyalarining Janata alyansi qarshi chiqdi. Ittifoq dehqonlar vakili bo‘lgan Bxaratiya Jana Sangh, Kongress oppozitsiyasi, Sosialistik partiyalar va Charan Sinxning Bxaratiya Kranti Dal partiyalaridan iborat edi. Jay Prakash Narayan ma‘naviy rahnamoligida Janata ittifoqi saylovlar Hindiston uchun "demokratiya va diktatura"ni tanlash uchun so‘nggi imkoniyat ekanligini ta’kidlaydi. Ushbu saylov kampaniyasi davomida Kongress partiyasi bo‘linib ketdi. Indira Gandhi tarafdorlari Jagjivan Ram, Hemvati Nandan Bahuguna va Nandini Satfati partiyalarni ajratishga va yangi siyosiy birlashma – “Demokratiya uchun Kongress”ni tashkil etishga majbur bo‘ldilar. Bundan tashqari, bu paytga kelib Sanjay Gandining Indirani yo‘q qilishni maqsad qilganligi haqidagi mish-mishlar tarqalgan va yuqoridagi partiya ichidagi kichik partiyalar bunga yo‘l qo‘ymas edi. Indira Gandining Kongress partiyasi saylovlarda qattiq siqib chiqarildi. Janata partiyasining “demokratiya yoki diktatura” da’vosi jamoatchilikka aks etib, Indira Gandhi va Sanjay Gandhi o‘z o‘rinlaridan mahrum bo‘lishdi hamda Kongress 153 o‘ringa qisqartirildi (oldingi Lok Sabxadagi 350 ta o‘ringa nisbatan). Janata ittifoqi Morarji Desay boshchiligida Favqulodda holat bekor qilingandan so‘ng hokimiyatga keldi. Keyinchalik alyans partiyalari gandichilar yetakchisi Jayaprakash Narayan rahbarligida Janata partiyasini tuzdilar. Shuningdek, Janata partiyasining boshqa rahbarlari Charan Singx, Raj Nareyn, Jorj Fernandes va Atal Bihari Vajpayi kabi siyosatchilar edi⁵. Janata partiyaning saylov oldi targ‘iboti, tarkibida konservativ bloklar ko‘p bo‘lsa-da, xalqning ijtimoiy iqtisodiy sharoitini liberal yo‘l bilan yaxshilashga qaratilgan g‘oyalardan iborat edi. Mahatma Gandining demokratik g‘oyalarini o‘zlariga moslab targ‘ib qildilar. Janata partiya kapitalizimning jirkanch yo‘nalishlaridan voz kechishga chorlar, xalqni iqtisodiy nochorligidan chiqarishga intildi. Hindiston elitasi dastlab bu partiyaning oqlasa-da, keyinchalik ularni qo‘llamay qo‘ydi. Hindiston Milliy kongressi partiyasini xalqqa yer bo‘lib berishida adolatsizlik qildi va ishni eplay olmadi, degan gap tarqatdilar. O‘z navbatida ular Hindiston Milliy kongressi amalga oshirmoqchi bo‘lgan ishni oxirigacha yangicha yo‘l bilan amalga oshirmoqchiligini xalqqa e‘lon qilib chiqdi. Ular iqtisodiy kuchni monopoliyalar qo‘lida mujassamlashga qarshi ekanliklarini e‘lon qildilar. “Janata parti” Hindiston Milliy kongressi partiyasining so‘l g‘oyalarini o‘zlashtirib xalqning e‘tiborini qozona oldi. Hindiston Milliy kongressi partiyasi tarkibidan Jangivan Ramning chiqarib yuborilishi, kongresschilarning obro‘cini tushirib yubordi. Indira Gandhi va Sanjay

⁴ Derfler L. The fall and rise of political leaders Olof Palme, Olusegun Obasanjo, and Indira Gandhi (1st ed.). – New York: Palgrave Macmillan, 2011. – P.186–187.

⁵ Rudolph L.I. Hoeber S. In pursuit of Lakshmi: The political economy of the Indian state. – Chicago: University of Chicago press, 1989. – P.159–178.

Gandilarning “diktaturasi”ga qarshi chiqqan muxolifat iloji boricha hukumatni qoraladi. Janata partiyaning bir bloki bo‘lgan demokratiya uchun Kongress g‘alaba qozondi. Morarji Desay bosh vazir bo‘ldi. Hindiston Milliy Kongressi Indira Gandhi boshchiligida mag‘lubiyatga uchradi. Uning asosiy sababi so‘l markazchilik siyosatidan uzoqlashishi, nodemokratik usullar orqali mamlakatni boshqarishida bo‘ldi. Muxolifat esa bundan unumli foydalandi. Mag‘lubiyatiga va keksa yoshiga qaramasdan Indira Gandhi avvalgidek siyosiy voqealarning markazida turar edi. Eng avvalo, u yangi Hindiston Milliy Kongressi partiyasi tuzilganligini e‘lon qildi. Keyin esa Indira Gandhi yana bir “kuchli qadam” qo‘ydi. U o‘z uyini barcha xohlovchilar uchun ochib qo‘ydi. Jamoaviylik an‘analari juda kuchli bo‘lgan mamlakatda bu g‘alaba sari qo‘yilgan yirik qadam edi⁶.

Saylovda Indira Gandhi lavozimidan mahrum bo‘lganligi sababli mag‘lub bo‘lgan Kongress partiyasi Yashvantrao Chavanni parlamentdagi fraksiya rahbari etib tayinlaydi. Ko‘p o‘tmay Kongress partiyasi yana bo‘linib ketdi. Indira Gandhi Chikmagalur saylov okrugida bo‘lib o‘tgan qo‘shimcha saylovlarda g‘olib chiqdi va 1978-yil noyabr oyida Lok Sabxadan joy oldi. Janata partiyasining esa kannada lideri Rajkumarni unga qarshi yo‘llash urinishlari muvaffaqiyatsizlikka uchraydi. U siyosatga daxldor bo‘lmagan holda qolishni xohlab, saylovda qatnashishdan bosh tortadi. Ko‘p o‘tmay, Janata hukumatining ichki ishlar vaziri Choudxari Charan Singx Indira Gandini Sanjay Gandhi bilan birga bir nechta ayblovlar bilan hibsga olishga buyruq berdi. Lekin, ularning hech birini hind sudida isbotlash oson bo‘lmaydi. Hibsga olish Indira Gandini avtomatik ravishda parlamentdan chiqarilishini anglatardi. Ushbu da‘volarga ko‘ra, u "Favqulodda vaziyat paytida qamoqdagi barcha muxolifat liderlarini o‘ldirishni rejalashtirgan yoki o‘ylagan⁷". Uning hibsga olinishiga javoban Indira Gandhi tarafdorlari “Hindiston havo yo‘llari” aviakompaniyasining samolyotini olib qochishdi va uni zudlik bilan ozod qilishni talab qilishdi. Ushbu strategiya aks tarzda o‘z samarasini berdi. Uning hibsga olinishi va sud jarayoni ko‘plab odamlarda hamdardlik uyg‘otdi. Janata koalitsiyasini esa faqat unga qarshi nafrat birlashtirgan. Partiya tarkibiga o‘ng hind millatchilar, socialistlar va Kongressning sobiq a‘zolari kirgan. Umumiy jihatlari juda kam bo‘lganligi sababli, Morarji Desay hukumati o‘zaro nizolar tufayli bo‘g‘ilib qolgan.

1979-yilda hukumat ba‘zi a‘zolarining Janata va Rashtriya Svayamsevak Sangh – hind millatchi, harbiylashgan tashkilotga bo‘lgan ikki tomonlama sadoqati masalasini hal qila boshlaydi⁸. O‘tgan yili Ittifoqning ichki ishlar vaziri sifatida Indira Gandhi hibsga olinishi haqida buyruq bergan shuhratparast Ittifoq moliya vaziri Charan Singx bundan foydalanib, Kongressga murojaat qilishni boshlaydi. Partiyadan Singxning

⁶ Эргашев Ш. XX аср: тақдирларда акс этган тарих / Ш.Эргашев, Т.Бобоматов; масъул муҳаррир: Раҳмон Фармонов. – Т.: Ўзбекистон, 2012. – Б.102.

⁷ Malhotra I. Indira Gandhi. – New York: Coronet books, 1991. – P.83.

⁸ Horowitz D.L. The deadly ethnic riot. – Berkeley: University of California press, 2001. – P.244.

fraksiyasiga sezilarli ravishda kuchayish sezilganidan so‘ng, Desay 1979-yil iyulda iste’foga chiqdi. Indira Gandhi va Sanjay Gandhi Singxga Kongress uning hukumatini tashqaridan qo‘llab-quvvatlashga va’da berganidan so‘ng, Prezident Reddi tomonidan Singx bosh vazir etib tayinlandi⁹. Shartlar Indira Gandhi va Sanjayga qo‘yilgan barcha ayblovlarni bekor qilishni o‘z ichiga olgan. Singx ularni tashlashdan bosh tortganligi sababli, Kongress o‘z qo‘llovidan voz kechdi va Prezident Reddi 1979-yil avgustda parlamentni tarqatib yubordi. 1980-yilgi saylovlardan oldin Indira Gandhi Bosh Jome masjidning o‘sha paytdagi imomi Sayid Abdulloh Buxoriyga murojaat qildi va u bilan musulmonlarning ovozini qo‘llab-quvvatlash uchun 10 bandli dastur asosida shartnoma tuzdi. Yanvar oyida bo‘lib o‘tgan saylovlarda Kongress ko‘pchilik ovoz bilan hokimiyatga qaytdi.

Xulosa qilib, Indira Gandhi rahbarlik qilgan hukumati davrida Hindiston Milliy kongressi va oppozitsion partiyalar o‘rtasidagi ichki siyosiy kurash ta’sirida mamlakatda markazlashuvning kuchayishi sababchi bo‘lishiga qaramasdan o‘zining qat’iyatli, kuchli va ba’zan qarama-qarshi qarorlari bilan Hindiston siyosatida muhim iz qoldirdi va xalqaro miqyosda Hindistonni kuchli davlat sifatida tanitishga muvaffaq bo‘lganligini e’tirof etish kerak, albatta.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Каландарова М.С. Ровесница Октября: штрихи к портрету Индиры Ганди // Проблемы развития современного мира. – М.: Наука, 2000.
2. Синхараджа Т.Д. Индия история страны. – М.: Эскмо, 2010.
3. Измайлов И. Индира – дочь Инду // Вокруг света, 2007.
4. Bandarage A. The separatist conflict in Sri Lanka: terrorism, ethnicity, political economy. – London: Taylor & Francis, 2009.
5. Grover V. Events and documents of Indo-Pak relations: Includes chronology of all important events & documents from 1947 to 1998. – New Delhi: Deep and Deep Publications, 1999.
5. Gupte P. Mother India: a political biography of Indira Gandhi. – New York: Penguin Books, 2012.
6. Malik Y.K. India: the years of Indira Gandhi. – Leiden: BRILL Publishers, 1988.
7. Ганди И. Внешняя политика Индии. – М.: Прогресс, 1982.
8. Ганди И. Мир, сотрудничество, неприсоединение. – М.: Прогресс, 1985.
9. Yuldosheva, B. (2024). The current state of green spaces and their historical changes in Bukhara City. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 84, p. 01039). EDP Sciences.

⁹ Sanghvi V. The Congress, Indira to Sonia Gandhi. – Delhi: Kalpaz, 2006. – P.114–122.

10. Bibirajab, Y., & Niginabonu, S. (2024). Historical Geography of Amir Timur State. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(1), 7-10.
11. Bibirajab, Y., Jo'rayeva, D., & Ahmadjon, A. (2024). MUSTAQILLIK YILLARIDA TOMORQA XO'JALIGINING RIVOJLANISHI. *Gospodarka i Innowacje.*, 46, 287-290.
12. Bibirajab Y., Umid R. CHIG'ATOY ULUSI DAVRIDA MOVOROUNNAHRDA YER VA SUV MUNOSABATLARI //Gospodarka i Innowacje. – 2024. – T. 47. – C. 299-303.
13. Yuldosheva, B., & Hazratov, S. (2024). O 'ZBEKISTONDA SOVET HUKUMATI TOMONIDAN AMALGA OSHIRILGAN AGRAR TADBIRLAR. *IQRO INDEXING*, 9(2), 398-404.
14. Yuldosheva B., Cho'lliyeva Y. CHOR ROSSIYASI HUKMRONLIGI DAVRIDA O'RTA OSIYODA YERGA EGALIK QILISH MUNOSABATLARI //Miasto Przyszłości. – 2024. – T. 48. – C. 1196-1202.
15. Bibirajab Y., Dilnoza Y. AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA YER-SUV MUNOSABATLARI //IQRO INDEXING. – 2024. – T. 9. – №. 2. – C. 499-505.
16. Yuldosheva B., Erkinova N. O 'ZBEKISTONNING TABIIY TARIXIY GEOGRAFIYASI (1925-1991-YILLAR) //IQRO INDEXING. – 2024. – T. 9. – №. 2. – C. 631-634.
17. Yuldosheva B., Sobirov F. MARKAZIY OSIYODA ILK O'RTA ASRLAR DAVRIDA YER-SUV MUNOSABATLARI //Journal of new century innovations. – 2024. – T. 54. – №. 1. – C. 50-56.
18. Yuldosheva B., Baqoyev U. BUXORO XALQ SOVET RESPUBLIKASI YER-SUV MUNOSABATLARI TARIXI. – 2024.